

ФОРМУВАННЯ ФОНЕМАТИЧНОГО СЛУХУ В ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Міняйло О.Р.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОП «Спеціальна освіта. Логопедія» Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна*

*Науковий керівник – Бровченко А. К., старший викладач кафедри корекційної освіти та спеціальної психології КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР, кандидат психологічних наук, доцент,
м. Харків, Україна*

У логопсихології й лінгводидактиці фонематичний слух розглядають як базис становлення мовленнєвої системи. Діти п'ятого року життя (середнього дошкільного віку) переходять від сенсорного сприймання фонем (найменших неподільних звукових одиниць мови) до свідомого фонематичного аналізу. І тому означений період сприйнятливий для корекційно-розвивальної роботи.

Варто враховувати, що фонематичний слух не тотожний слухові фізичному і є складною (особливо для цього віку дитини) інтелектуальною дією, смислорозрізнявальною, особливо коли протиставні за певною фонемою слова належать до різних семантико-смислових категорій, наприклад: предметно-конкретне *лак* ([л]ак) і відчуттєво-абстрактне *ляк* ([л']як).

Експерименти науковців засвідчують сформовану в переважній більшості дітей звуковимову шиплячих, сонорних, африкат, але й водночас «у деяких дітей цього віку ще залишається нестійкою вимова певних груп звуків, наприклад, свистячих і шиплячих» (*міска* – *мішка*), відчутні труднощі «звуковимови в словах, насичених різними приголосними» (*черствій*), «спотворена, пом'якшена, вимова звука [ч]», заміна звука [р] звуком [л], «оглушена вимова дзвінких приголосних у кінці слів», заміна звука [г] звуком [г]» [2, с. 279], правильна вимова звука у сполученні з голосним (*сова*) і неправильна – у сполученні з приголосним (*скло*) [1, с. 251].

Тому формування мовленнєвого слуху має включати «дофонематичний» етап: розрізнювання висоти, тембру, ритму звуків довкілля, що стане для дитини фундаментом для аналізу мовленнєвих сигналів.

Ефективність формування фонематичного слуху зростає завдяки кінестетиці (способу сприймати світ через тілесні відчуття та емоції). Артикуляційна гімнастика сукупно з фонематичними вправами «уточнює» акустичний образ звука через його моторне відчуття.

Тож головне завдання педагога-логопеда – перевести процес розрізнювання абстрактних для дітей цього віку фонематичних опозицій у площину наочно-ігрову, де найефективнішими методами стане використання «звукової символіки» та інтерактивних дидактичних ігор, які сприятимуть розвитку слухового сприймання та розрізнювання звуків: «Згадай звук» – визначити перший або останній звук у слові; «Ланцюжок слів» – добрати слова, що починаються з певного звука; «Впізнай слово» – вимовити слово з навмисним спотворенням звука, а дитина має виправити помилку;

Також науковці радять «застосовувати малі фольклорні жанри відповідно до специфіки помилок у звуковимові та мовленні вихованців»: скоромовки (*Був бик тупогуб, / Тупогубенький бичок. / У бика була тупа губа*), чистомовки (*Рі-рі-рі – в нас криниця у дворі, / Да-да-да – в ній холодна вода, / Іх-іх-іх – це наснага для всіх, / Ки-ки-ки – п'ють її всі залюбки*), лічилки (*Раз, два, три, / чотири, п'ять – / п'ять горобчиків летять, / Раз, два, три, п'ять – / йду четвертого шукать*), забавлянки (*– Ладу-ладусі! А де були? / – В бабусі. / – А що їли? / – Кашку. / – А що тили? / – Бражку. / – А що на закуску? / – Хліб та капуста*), утішки (*Їхав пан, пан, на конику сам, сам*), на основі яких можна пропонувати дітям завдання «Спіймай звук у скоромовці», «Знайди у скоромовці слова з певним звуком», «Розкажи закличку так, як я», («Розкажи чистомовку, в якій найчастіше вживається звук [ш]», «Чи подібно звучать слова?» [1, с. 252].

А отже, своєчасно діагностувати фонематичне недорозвинення у дітей середнього дошкільного віку – значить, запобігти специфічним помилкам на письмі в майбутньому, а впровадженню логоритмічних вправ, вправ на координацію рухів і мовлення в загальноосвітній процес сприяє інклюзивний підхід, даючи змогу дітям із мінімальними мовленнєвими порушеннями успішно інтегруватися в освітній простір.

Список використаних джерел:

1. Паласевич І. Л. Організаційно-педагогічні умови мовленнєвого розвитку дітей середнього дошкільного віку. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.*: Педагогічні науки, 2017. № 3. С. 250–258.

2. Трифонова О. С., Барановська Ю. В. Формування фонетичної компетенції в дітей середнього дошкільного віку в художньо-мовленнєвій діяльності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 2018. № 2 (61). С. 276–281.

АСИНХРОННА САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ЧИННИК БЕЗПЕРЕРВНОСТІ НАВЧАННЯ УМІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Моргунова Н.С.

*кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри мовної підготовки*

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

Процеси цифровізації сучасної освіти стали особливим викликом для викладання української мови як іноземної. Сьогодні цей процес в Україні відбувається в екстремальних умовах. Стан війни радикально змінив формат взаємодії: постійні загрози безпеці, повітряні тривоги, перебої зі зв'язком та електропостачанням зробили неможливим стабільне аудиторне навчання. За таких обставин онлайн-навчання стає єдиним способом збереження освітнього процесу, а самостійна робота студентів перетворюється на ключовий фактор успіху. Вона має бути організована так, щоб іноземні студенти могли ефективно опанувати мову навіть за умов асинхронного режиму та обмеженого доступу до спілкування з викладачем.

Питання вивчення культури самостійної діяльності в умовах дистанційної підготовки іноземних студентів були порушені у роботах Л. Базир, Н. Божко, В. Дем'янової, Т. Макарчук, С. Приходько, Д. Рязанцевої, І. Семененко та ін. Науковці акцентували увагу на тому, що метою сучасної освіти є активізація самостійної навчальної діяльності суб'єкт-освітнього процесу. Зміст дистанційного процесу освіти забезпечує інтеграцію студента у світову культуру, формує його світогляд, сприяє наповненню новими знаннями і компетенціями, безконфліктній взаємодії з іншими суб'єктами з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [3, с. 236].